

Jsou MDGs vhodným prostředkem proti chudobě ?

Social Watch Report 2014 – Bangladéš

Zahid Rahman and Choyon Kumar Saha, Unnayan Shamannay,
Md. Mujibul Haque Munir, EquityBD

Je Bangladéš odpovědná za svůj osud?

„Etika globálního oteplování, klimatických změn, nebo poškozování životního prostředí je opravdu jednoduchá. Je to okrádání dalších generací, trestání chudých, je poháněna nenasytností, ohrožuje diverzitu. Znečištění životního prostředí škodí veškerému životu; je v zájmu každého živého tvora, abychom s tím něco udělali.“

Biskup George Browning, Anglican Communion Environment Network (2007).¹

Podle zprávy *World Risk Report 2012* Universitního institutu pro životní prostředí a bezpečnost lidstva OSN (UNU-EHS), Aliance rozvojové práce (BEH) a organizace The Nature Conservancy (TNC) je Bangladéš jednou ze zemí nejvíc stíhaných přírodními katastrofami - v žebříčku 173 zemí zaujímá 5. místo. Bangladéš dosahuje 63,78 % ve zranitelnosti, 86,84 % v neschopnosti se s problémy vypořádat a 61,03 % v nedostatku adaptability.² Pravděpodobnost přírodních nebezpečí společně s dalšími (např. sociálními, ekonomickými a technologickými) neustále stoupá a zhoršuje podmínky života více a více lidem ve všech částech země, která je často postihována tropickými cyklony, povodněmi, suchem a zemětřesením. Následky klimatických změn v Bangladéši znesnadňují dosažení MDGs, především prvního Cíle – omezení chudoby a hladu. Klimatické změny přímo ovlivňují život chudých mnoha způsoby, skrz jejich majetek, zaměstnání, příjmy, přístup k vodě a dalším přírodním zdrojům. Chudí lidé v Bangladéši budou nadále čelit dalšímu nedostatku potravin a vody a zdravotním problémům, kvůli rychle se měnícímu klimatu, které zároveň významně narušuje boj proti chudobě.³

Tady bychom si měli položit otázku: pokud klimatické změny podkopávají možnost dosažení MDG, kdo je za to odpovědný? Je snad Bangladéš odpovědná za tyto jevy? Odpověď je už dnes velmi dobře známá a vědecky přijímaná: klimatické změny zapříčinily rozvinuté země prostřednictvím (v historii i v současnosti) nakumulovaného vysokého množství uhlíkových emisí. Bangladéš za ně odpovědná není, a přesto je globálním oteplováním těžce postižena.

Úspěchy v plnění MDGs

I přes neustále stoupající nebezpečí změny klimatu a těžký boj s nepředvídatelnými problémy s životním prostředím, Bangladéš v některých oblastech MDGs dosáhla velikého zlepšení. Podle vládních i nevládních zpráv je tomu tak především v základním školství, v otázkách rovnosti pohlaví na prvním a druhém stupni školství, ve snížení extrémní chudoby, v úmrtnosti kojenců, dětí i rodiček, rozšíření imunizace a snížení výskytu nakažlivých onemocnění. Co se týká čtvrtého Cíle (snížení úmrtnosti rodiček) Bangladéš je mezi 16 zeměmi,⁴ které získali od OSN uznání, že jsou na cestě k dosažení MDGs. Oblastmi, které potřebují další zlepšení, jsou: udržitelnost životního

prostředí, prevence malárie a dalších nemocí, vytváření pracovních míst, spotřeba energie, zvýšení účasti dívek na terciárním vzdělávání. Globální partnerství pro rozvoj (Cíl 8) také v některých oblastech zaostává. Tabulka níže shrnuje významnější úspěchy i neúspěchy země:

Rozvojové cíle tisíciletí: Pokrok v Bangladéši - stručný přehled⁵

Cíle a záměry	Výchozí rok 1990/1991	Současný stav	Cíl do roku 2015	Vývoj
---------------	-----------------------	---------------	------------------	-------

Cíl 1: Snížení extrémní chudoby a hladu

1.1 Poměr populace pod národní horní hranicí chudoby	56.6 (1992)	31.5 (HIES 2010)	29	Probíhá podle plánu
1.2 Zaměstnanost populace (15+),%	48.5	59.3 (LFS2010)	Všichni	Potřebuje větší pozornost
1.3 Poměr populace pod minimální hranicí spotřeby energie	48.0	40	24.0	Potřebuje větší pozornost

Cíl 2: Dosažení všeobecného základního vzdělání

2.1 Zápis dětí školního věku do základních škol, %	60.5	94.9	100	Probíhá podle plánu
--	------	------	-----	---------------------

Cíl 3: Propagace rovnosti pohlaví a posílení žen

3.1 Poměr dívek a chlapců na 1. stupni	0.83	1.02 (BANBEIS 1.0 2010)	1.0	Cíl splněn
3.2 Poměr dívek a chlapců na 2. stupni	0.52	1.14 (BANBEIS 1.0 2010)	1.0	Cíl splněn
3.3 Poměr chlapců a dívek na 3. stupni	0.37	0.39 (BANBEIS 2010)	1.0	Potřebuje větší pozornost

Cíl 4: Snížení dětské úmrtnosti

4.1 Úmrtnost dětí pod 5 let (na 1000 porodů živých dětí)	146	50 (SVRS 2009)	48	Probíhá podle plánu
4.2 Úmrtnost novorozeňat (na 1000 porodů živých dětí)	92	39 (SVRS 2009)	31	Probíhá podle plánu

Cíl 5: Zlepšení zdraví matek

5.1 Poměr úmrtí matek (na 100 000 porodů)	574	194 (BMMS 2010)	143	Probíhá podle plánu
---	-----	-----------------	-----	---------------------

Cíl 6: Boj proti HIV/AIDS, malárii a jiným chorobám

6.1 Rozšíření HIV v obyvatelstvu, %	0.005	0.1 (MIS DGHS 2010)	Zastaveno	Probíhá podle plánu
6.2 Výskyt malárie na 100 000 lidí	776.9	512.6 (MIS DGHS 2010)	310.8	Potřebuje větší pozornost

Cíl 7: Zajistit udržitelnost životního prostředí

7.1 Poměr země porostlé lesy, %	9.0	19.33 (DoF 2011)	20.0	Potřebuje větší pozornost
7.2 Spotřeba ozón poškozujících CFC v metrických tunách na obyvatele	195	128 (DoE 2009)	0	Potřebuje větší pozornost

Cíl 8: Vytvořit světové partnerství pro rozvoj

8.1 Poměr oboustranných ODA z dárců v rámci OECD/DAC	82	100 (ERD 2010)	100	Cíl splněn
--	----	----------------	-----	------------

MDG: Nutné prostředky nevedou k platným výsledkům

MDGs v Bangladéši citelně postrádají osvojení, účast a partnerství, což jsou základní principy v implementaci rozvojových strategií pro chudé oblasti. Chudí lidé jsou sami nejlepšími odborníky na svou situaci, ale Cíle byly stanoveny přístupem shora dolů. Ti, kteří trpí nedostatkem, neměli možnost určit priority nebo se zapojit do definování chudoby a toho, co je ke snížení chudoby a utrpení v Bangladéši potřeba. Definice chudoby v Bangladéši a v ostatních rozvojových zemích by měla být multidimenzionální a zasahovat do mnoha oblastí a témat. MDGs definují chudobu pouze v závislosti na příjmu a ignorují tak mnoho dalších faktorů, které chudobu v této zemi charakterizují. Být oceněn, mít právo na důstojné zacházení, moci se politicky, kulturně i ekonomicky účastnit rozvoje společnosti jsou také základní lidské potřeby. Bezmoc, marginalizace, závislost a ponížení jsou také podobami chudoby. Takže v širším slova smyslu by se při snižování chudoby mělo dbát také na to, aby lidé měli a znali prostředky, které potřebují k dosažení svých potřeb a k vytváření alternativních a paralelních mocenských struktur, k tomu aby se účastnili politických procesů a požadovali od státu a nevládních organizací odpovědnost.

Cíl snížení chudoby byl v Bangladéši nastaven na 29,4 %, což je poloviční podíl chudých proti roku 1990. I kdyby se podařilo záměr v roce 2015 splnit, celkový počet chudých lidí zůstane stále velmi vysoký, nějakých 40 – 50 milionů. Kdyby byl za výchozí hodnotu zvolen rok 2000, rok vyhlášení Deklarace Milénia, byl by takový cíl vhodnější. Když započítáme současné trendy růstu obyvatelstva, dá se předpokládat, že do roku 2015 bude současné číslo chudých osob zhruba 60 – 62 milionů. Ti, kteří nyní zůstanou pod hranicí chudoby, budou jistě nejzbedovanějšími lidmi na této planetě.⁶

Dluh a MDGs: Splácení dluhu překáží splnění MDGs

Pro splnění MDGs do určené lhůty byly pravidelné příspěvky potřebné pro pomoc Bangladéši odhadnuty na 3,5 miliard US dolarů za rok.⁷ Do teď Bangladéš přijala od dárců průměrně 1,58 miliard dolarů ročně. Bangladéš nedostává podporu slíbenou mezinárodním společenstvím. Závazek rozvinutých zemí vydávat 0,7 procenta HDP na rozvojovou pomoc byl přijat v 70. letech, ale pouze Švédsko, Norsko, Lucembursko a Nizozemí jej dodržují. Příspěvky od dalších zemí jsou mnohem nižší.

V Bangladéši statistiky rozvojové pomoci ukazují velikou propast mezi tokem peněz celkové cizí pomoci a čisté cizí pomoci, kvůli zvyšujícímu se objemu plateb (hlavních) v průběhu let. V období finančního roku (FY) od července 2011 do března 2012 se celková cizí pomoc zvýšila o 4,55 procent oproti stejnému období FY 2010/11, ale bylo to zároveň o 20,89 procent méně než ve FY2009/10. Ve stejném období se celkové platby a celková čistá cizí pomoc zvýšily o 11,91 a 0,03 procent, když to srovnáme se stejným obdobím v letech 2010/11.

Celkový dluh Bangladéše v sobě FY 2010/11 dosahuje 23322,417 milionů – to je 22,21 % HDP. Celkový externí dluh Bangladéše dosahuje 21.347,44 milionů – to je 20,24% HDP. Dluh na obyvatele v roce 2010/11 v Bangladéši vzrostl o 8,41 procenta víc než v roce 2009/10 (151 USD) V roce 2010/11 dluh na obyvatele zůstal na 163 USD, což je 22,99 procent HDP na obyvatele a odhaduje se vzrůst na 171,83 USD v roce 2014/15.⁸

Každý rok je majoritní část rozpočtu věnována na zaplacení úroků. V roce 2006/07 šlo 11 procent celkových rozvojových i nerozvojových výdajů na zaplacení úroků, zatímco platby na sociální zajištění činily pouhých 4,9 %. V roce 2009/10 vzrostly platby úroků na 13,9 %, zatímco sociální zabezpečení a sociální péče tvořily pouhých 7,3 %.

Zrušení dluhu: cesta repatriace

Podle výpočtů Světové banky a MMF poměr dluhu a exportu Bangladéše činí 146 %, což je pod oficiální hranicí 150 %. Podle Jeffreyho Sachse (2005) oddlužení není v souladu s Rozvojovými cíli tisíciletí. Cíle na oddlužení jsou založeny na arbitrárních indikátorech (poměr dluhu a exportu) spíše než na potřebách zakotvených v MDGs. Bangladéš pravidelně splácí dluh a rozšiřuje export a je nyní za svůj úspěch trestána (Bhattacharya, 2006). Rychlost splnění MDGs je z velké části závislá na jejich financování, což by bylo možno zajistit přesunem peněz ze splácení dluhu na aktivity MDGs. Bangladéš tudíž žádá úplné zrušení dluhu pro efektivnější využití svých vlastních financí na dosažení MDGs v dohledném čase.

Bangladéš si zaslouží klimatickou spravedlnost

Jelikož klimatické změny vytváří závažnou překážku dosažení MDGs, Bangladéš zaslouží klimatickou spravedlnost. Mezinárodní komunita by měla uznat, že Bangladéš je za klimatické změny nejméně odpovědná a přitom jejich důsledky nejvíc odnáší. Historická odpovědnost zemí s vysokými emisemi uhlíku by měla být vyčíslena a Bangladéš by měla obdržet kompenzaci. Vláda vydala víc než 10 miliard dolarů za období 2007 – 2015 na zesílení ochrany před přírodními katastrofami. I přes tyto snahy se přímé roční náklady za přírodní katastrofy v posledních 10 letech odhadují na 0,5 až 1,0 procento HDP.⁹ Zpráva Světové banky odhaduje, že Bangladéš potřebuje zhruba 5,7 miliardy US dolarů na adaptaci na hrozbu cyklonů a vnitřních monzunových povodní v měnícím se klimatu do roku 2050, 3,3 miliardy US dolarů na železniční a silniční sítě, hráze a

odvodňovací systémy a 2,4 miliardy US dolarů, aby odvrátila další hrozby cyklonů v měnícím se klimatu.¹⁰ Tato suma by měla přijít od zemí, které jsou za tento jev historicky odpovědné. Kromě kompenzace si Bangladéš také zaslouží technologickou podporu a pomoc s budováním kapacit ze strany vyspělých zemí.

Struktura mezinárodních finančních institucí musí být přezkoumána

Pravidla mezinárodních finančních institucí (IFI) jako je Světová banka a MMF pro rozvojové země jsou plná kontroverzí a zmatků. Ve jménu omezení chudoby v rozvojových zemích nyní IFI vytvářejí další komplikace. Světová Banka a IMF často připojují k půjčkám podmínky podle tzv. „Washingtonského konsensu“ zaměřené na liberalizaci obchodu, investic a finančního sektoru, deregulaci a privatizaci národního průmyslu. Tyto podmínky bývají ale často připojené bez ohledu na individuální podmínky zadlužené země a doporučení předepsaná Světovou Bankou a MMF potom k vyřešení ekonomických problémů země nevedou.¹¹ Rozvojové země navíc nemají v podstatě žádnou účast na rozhodování, protože ta je determinována „dolarem“ nikoliv „členstvím“. Bangladéš již nyní čelí různým finančním omezením od MMF – ten na ni uvalil podmínky jako rozšiřování regresivní daně (jako je DPH) a omezení dotací v základních sektorech.

Proto je třeba zásadní reforma struktur mezinárodních finančních organizací. Rozhodnutí těchto těles by měla být participativní; měla by zde fungovat zásada „jeden člen, jeden hlas“.

Stanovení nových Cílů s důrazem na udržitelnost

Bangladéš potřebuje k zajištění udržitelného rozvoje sadu nových, efektivních cílů. Ale ty by měly fungovat v rámci udržitelnosti, zajištění ochrany Matky Země a života všech lidských bytostí. MDGs mají přístup „na každý problém jedno řešení“, který není nakloněn sdílení zdrojů za rovnosti a spravedlnosti. V podstatě všechny úmluvy OSN jsou založené na rovných právech na život a obživu. Dnes musí být rámec práv rozšířen tak, aby pojal jak práva naše, tak i naší Matky Země. Bangladéš jako stát potřebuje své cíle definovat podle svých vlastních potřeb a jejich řešení by měla být nalézána uvnitř země.

Z originálu <http://www.socialwatch.org/node/15595> přeložila Social Watch ČR.

1 Z textu James S. Pendera, Climate Change, Its Impacts and Possible Community Based Responses in Bangladesh, 2010.

2 United Nations University Institute for Environment and Human Security (UNUEHS), The Nature Conservancy, Alliance Development Works, World Risk Report-2012: Environmental Degradation and Disaster.

3 NDP Human Development Report 2007 , Background Paper on Risks, Vulnerability and Adaptation in Bangladesh.

4 <http://www.undp.org.bd/mdgs.php>

5 GOB (Government of Bangladesh), The Millennium Development Goals: Bangladesh Progress Report 2012.

6 Qazi Kholiquzzaman Ahmad, The Millennium Development Goals: A Panacea or yet another agenda.

7 MDGs Need Assessment and Costing 2009-2015 Bangladesh report, 2009.

8 Unnayan Onneshon, Bangladesh Economic Update, 2011.

9 GoB and UNDP, Assessment of Investment and Financial Flows to Adapt to the Climate Change Effects in the Agriculture Sector, 2011.

10 The World Bank, The cost of Adapting to Extreme Weather Events in a Climate Change.

11 <http://www.brettonwoodsproject.org/item.shtml?x=320869>